

**De relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend
probleemgedrag: Het mediërend effect van warm en overbeschermend
opvoedgedrag van ouders**

Universiteit Utrecht

Faculteit Sociale Wetenschappen

Cursus: Thesise Pedagogische Wetenschappen

Cursuscode: 200600042

Datum: 29-06-2017

Auteurs: A. F. M. Hollebrandse, 5482283

L. M. Roozen, 5497817

Werkgroep: 13

Begeleidster: J. Endendijk

Abstract

This research investigates the relation between the sex of the child and internalizing problem behavior and the mediating effect of nurturance and overprotection in parenting. A convenience sample of 231 parents with children aged 5 to 12 years old was used. Internalizing problem behavior was measured using the Strengths and Difficulties Questionnaire. Nurturance and overprotection were measured using the Comprehensive General Parenting Questionnaire. No relation was found between the sex of the child and internalizing problem behavior. Furthermore there was no mediating effect of nurturance and overprotection on the relation between child sex and internalizing behavior. The results of this research show that parenting does not have a significant mediating effect on the relation between the sex of the child and internalizing problem behavior. More research is needed to explore the role of other aspects of gender-specific parenting in explaining sex differences in internalizing problem behavior.

Keywords: Overprotection, nurturance, gender-specific parenting, internalizing behavior.

Sinds 2009 is er sprake van een significante stijging van internaliserende problemen bij kinderen en jongeren (De Looze et al., 2014). Internaliserend probleemgedrag is gedrag dat naar binnen gericht is, waar vooral de persoon zelf last van heeft en omvat teruggetrokken gedrag, psychosomatische klachten, angsten en/of depressie (Achenbach, 1991; Zahn-Waxler, Klimes-Dougan & Slattery, 2000). Onderzoek onder Nederlandse jongeren in 2001 wijst uit dat ongeveer 17 procent last heeft van depressieve en/of angstklachten (Centraal Bureau voor de Statistiek, 2003). In 2013 heeft een op de vijf jongeren emotionele problemen, waarvan 31 procent van de meisjes aangeeft last te hebben van deze problemen tegenover bijna 10 procent van de jongens (De Looze et al., 2014). Met betrekking tot kinderen jonger dan 12 jaar blijkt dat 4 tot 8 procent van de ouders aangeeft dat hun kind last heeft van angst- of stemmingsproblemen. Internaliserend probleemgedrag heeft negatieve effecten op de ontwikkeling van het kind, die tot in de volwassenheid tot problemen kunnen leiden (Zeijl, Crone, Wiefferink, Keuzenkamp, & Reijneveld, 2005).

Om goede interventies te ontwikkelen voor de preventie en behandeling van internaliserend probleemgedrag dient onderzoek gedaan te worden naar mogelijke oorzaken die bijdragen aan dit probleemgedrag. Ouders kunnen met hun opvoeding een rol spelen in het al dan niet ontwikkelen van internaliserende problemen bij hun kind. De aandacht in het huidige onderzoek gaat dan ook uit naar de rol van warm en overbeschermend opvoedgedrag van ouders in de samenhang tussen de sekse van het kind en internaliserende problemen bij kinderen tot 12 jaar.

Ten eerste wordt gekeken naar het verband tussen sekse en internaliserende problematiek. Meisjes zijn door hun lagere testosterongehalte vatbaarder voor angst- en stemmingsstoornissen dan jongens (McHenry, Carrier, Hull & Kabbaj, 2014). In wetenschappelijk onderzoek komen deze sekseverschillen in internaliserend probleemgedrag eveneens naar voren. Een wat oudere studie toont aan dat internaliserende problemen meer voorkomen bij meisjes en externaliserende problemen (delinquent en agressief gedrag) meer bij jongens (Verhulst et al., 1985). Onder Nederlandse jongeren blijkt dat meisjes meer internaliserende problemen vertonen en jongens meer last hebben van externaliserend probleemgedrag (Ter Bogt, van Dorselaer & Vollebergh, 2003; De Looze et al., 2014). Dit sekseverschil wordt volgens een andere studie verklaard door de hogere mate van interpersoonlijke kwetsbaarheid van meisjes, wat gerelateerd is aan meer internaliserende problematiek (Leadbeater, Kuperminc, Blatt & Hertzog, 1999).

Ook kunnen sekseverschillen in probleemgedrag van kinderen verklaard worden door te kijken naar het opvoedgedrag van ouders en de verschillende behandeling voor jongens en meisjes. Dit wordt seksespecifieke opvoeding genoemd (Endendijk,

Groeneveld, Bakermans-Kranenburg & Mesman, 2016). De gender schema theorie van Bem (1981) stelt hierover dat jongens en meisjes zich gedragen zoals van hen verwacht wordt aan de hand van gedragschema's die aan hen worden opgelegd door de samenleving. Zo wordt van jongens meer wild en agressief gedrag en van meisjes rustiger en gehoorzaam gedrag verwacht en aangemoedigd. Ouders zullen hun zoons en dochters mogelijk anders behandelen op basis van deze verschillende verwachtingen van jongens en meisjes. Er is echter geen consensus over of ouders hun zoons of dochters daadwerkelijk verschillend behandelen en of deze verschillende behandeling het sekseverschil in internaliserende problemen kan verklaren. In het huidige onderzoek wordt daarom gekeken naar seksespecifieke hantering van warm en overbeschermend opvoedgedrag van ouders.

Warm opvoedgedrag

Warm opvoedgedrag wordt gedefinieerd als sensitief en responsief opvoedgedrag, waarbij ouders op sensitieve wijze reageren op de emotionele behoeften van het kind. Er is geen onderzoek gedaan naar het seksespecifieke gebruik van warmte, maar wel naar andere positieve opvoedingsaspecten zoals 'ouderlijke steun', 'positief opvoedgedrag' en 'autoritatief opvoedgedrag'.

Meer onderzoek naar de seksespecifieke hantering van warmte is belangrijk, omdat warmte in de opvoeding een beschermende factor blijkt te zijn voor het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag (Reitz, 2004). Volgens de gehechtheidstheorie van Bowlby (1969) dragen ouders die responsief en gevoelig reageren op de behoeften van het kind bij aan een veilige hechting. Een veilige hechting heeft een positieve invloed op de ontwikkeling van het opgroeiende kind. Zo verkleint een veilige hechting aan de ouders de kans op het ontwikkelen van internaliserend probleemgedrag (Muris, Meesters & Van den Berg, 2003). Diverse studies tonen eveneens aan dat een hoge mate van warmte en ouderlijke steun en een positieve, autoritatieve opvoeding negatief samenhangen met internaliserend probleemgedrag bij jongeren (Finkenauer, Engels & Baumeister, 2005; Ge, Best, Conger & Simons, 1996; Oliver, Wright Guerin & Coffman, 2009; Reitz, 2004).

Als ouders warm opvoedgedrag meer hanteren bij jongens dan bij meisjes, kan dit mogelijk verklaren waarom meisjes meer internaliserende problematiek vertonen dan jongens. Uit onderzoek naar sekseverschillen en opvoedstijlen van ouders werd gevonden dat een autoritatieve opvoeding meer werd gehanteerd bij meisjes dan bij jongens (Russell et al., 1998). Daarnaast blijkt dat ouders meer negatief controlerend zijn naar jongens dan naar meisjes (Endendijk et al., 2016). Uit ander onderzoek blijkt echter geen verschil in behandeling tussen meisjes en jongens (Hallers-Haalboom et al., 2014; Smith, Calkins, Keane, Anastopoulos & Shelton, 2004). Het bewijs met betrekking

tot seksespecifieke hantering van warmte blijkt dus inconsistent.

Overbeschermend opvoedgedrag

Over het algemeen wordt ouderlijke overbescherming gedefinieerd als een opvoedstijl waarbij ouders hun kind restricties opleggen voor blootstelling aan een groot aantal situaties en activiteiten om hen op die manier te beschermen voor mogelijke gevaren en stressvolle situaties (Howard, Muris, Loxton, & Wege, 2017).

Overbeschermd opvoeding is een belangrijke voorspeller voor internaliserende problematiek. Internaliserende problemen als angst en teruggetrokken gedrag worden door overbeschermd opvoedgedrag aangewakkerd, doordat het kind telkens gewezen wordt op mogelijke gevaren en daarbij niet leert omgaan met stressvolle situaties (Rapee, 1997; Rubin, Burgess, & Hastings, 2002; Wood, 2006; Wood, McLeod, Sigman, Hwang, & Chu, 2003). Als de omgeving van een kind niet stimuleert dat een kind gaat exploreren en autonoom wordt, ontwikkelt het kind geen realistische kijk op zijn omgeving. Volgens Bowlby (1969) leidt een overbeschermd opvoeding ertoe dat een kind angstig wordt als het steeds vaker wordt gescheiden van zijn ouders, omdat het door de overbeschermd opvoeding niet heeft geleerd autonomie te ontwikkelen.

Wetenschappelijke onderzoeken laten eveneens zien dat overbescherming een belangrijke voorspeller is voor internaliserende problematiek. Zo is met behulp van een maatstaf voor de hoeveelheid overbescherming die ouders gebruiken in hun opvoeding, gevonden dat ouderlijke overbescherming een voorspeller is voor internaliserende problemen in kinderen (McShane & Hastings, 2009). Ook andere onderzoeken associëren ouderlijke overbescherming met meer internaliserende problemen in kinderen (Bayer, Sanson, & Hemphill, 2006; Muris et al., 2003), met name meer angstsymptomen (van Brakel, Muris, Bogels & Thomassen, 2006; Nishikawa, Sundbom & Hägglöf, 2010; Roelofs, Meesters, ter Huurne, Barnelis & Muris, 2006; Rork & Morris, 2009; Rubin, Burgess & Hastings, 2002).

Als ouders overbeschermd opvoedgedrag meer hanteren bij meisjes dan bij jongens, kan dit mogelijk verklaren waarom meisjes meer internaliserende problematiek vertonen dan jongens. Volgens de eerder genoemde genderschema theorieën kan voorspeld worden dat ouders met traditionele seksestereotypen meer overbeschermd opvoedgedrag hanteren bij meisjes dan bij jongens, vanwege het traditionele stereotype dat meisjes kwetsbaarder zijn en meer bescherming en begeleiding nodig hebben dan jongens. Er zijn studies die laten zien dat meisjes inderdaad meer overbeschermd worden opgevoed dan jongens (Pettit, Laird, Dodge, Bates & Criss, 2001). Ook is gevonden dat moeders meer controle uitoefenen op meisjes dan op jongens en aan jongens meer autonomie geven in het maken van beslissingen (Raley & Bianchi, 2006; Tucker, McHale & Crouter, 2003; Varner & Mandara, 2014). Echter, een meta-analyse

vond juist dat ouders in kleine mate meer controlerend waren naar jongens dan naar meisjes (Endendijk, 2016). Ook is er gevonden dat ouders niet seksespecifiek opvoeden (Muris et al., 2003).

Probleemstelling en Hypothesen

Literatuur toont aan dat er sekseverschillen bestaan met betrekking tot internaliserende problematiek. Over de mate waarin ouders seksespecifiek opvoeden is echter geen consistentie. Hoewel verschillende studies de relatie tussen sekse en problematiek en de mediërende invloed van opvoeding hebben onderzocht (Roelofs et al., 2006; Rogers, Buchanan & Winchell, 2003; Shek, 1999), blijft het mediërende effect van de opvoedstijlen warmte en overbescherming op de relatie tussen sekse en internaliserende problematiek onduidelijk.

In het huidige onderzoek wordt daarom de mate besproken waarin de seksespecifieke hantering van warm opvoedgedrag en overbeschermend opvoedgedrag de sekseverschillen in internaliserend probleemgedrag kan verklaren bij kinderen tot 12 jaar. De verwachtingen zijn dat meisjes meer internaliserend probleemgedrag vertonen. Warmte is een beschermende factor voor internaliserend probleemgedrag, terwijl overbeschermend opvoedgedrag hiervoor een risicofactor is. Daarnaast wordt verwacht dat overbeschermend opvoedgedrag vaker vertoond wordt richting meisjes, wat vervolgens gerelateerd is aan meer internaliserende problematiek in meisjes dan in jongens. Ten slotte is de verwachting dat een mindere mate van een warme opvoeding bij meisjes ten opzichte van jongens verklaart waarom meisjes meer internaliserende problemen ontwikkelen.

Methoden

Het huidige onderzoek is onderdeel van het onderzoek 'Born too soon'. Dit is een onderzoek van de Universiteit Utrecht en heeft als doel de verwachtingen van ouders over de ontwikkeling van te vroeg geboren kinderen en op tijd geboren kinderen tussen de 1 en 12 jaar in kaart te brengen. Daarnaast wordt gekeken of deze verwachtingen gerelateerd zijn aan de opvoeding en ontwikkeling van het kind.

Procedure en Participanten

Om gegevens te verzamelen voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van een digitale vragenlijst van het onderzoek 'Born too soon'. De vragenlijst is ingevuld door ouders met een kind tussen de 1 en 12 jaar. De participanten zijn geworven op basis van convenience sampling. Dit hield in dat iedere student die binnen dit onderzoek zijn of haar thesis schreef tien ouders heeft geworven binnen de persoonlijke netwerken. Het invullen van de vragenlijst duurde ongeveer een half uur en bestond uit meerdere vragenlijsten over de opvoeding en het gedrag van het kind. De eerste vraag vroeg om goedkeuring om deel te nemen aan het onderzoek, waar de ouders toestemmend op

konden antwoorden. Hierdoor is informed consent gegeven. De ouders hebben voor de vragenlijst geen vergoeding gekregen, de dataverzameling had enkel het doel tot nut te zijn voor het huidige onderzoek. Het onderzoek is correlatief van aard, omdat de variabelen niet gemanipuleerd zijn en alleen de relatie tussen de variabelen beschreven is.

De steekproef bestond uit 231 ouders met een kind tussen de 5 en 12 jaar oud. Van deze steekproef was 12,6% man en 87,4% vrouw. De leeftijden van de ouders varieerden van 26 tot 53 jaar ($M = 39,49$ jaar, $SD = 5,23$). Hiervan was 77,5% van de ouders gehuwd, 9,1% samenwonend, 10,4% had een geregistreerd partnerschap, 2,6% was alleenstaand ouder en 0,4% was gescheiden. Het opleidingsniveau van de ouders liep uiteen van MAVO, LBO, LTS of VSO (8,2%), HAVO, VWO, Gymnasium, MBO of MTS (31,6%), HBO (32,0%) tot WO/post HBO (28,1%). Het merendeel van de ouders was dus HBO geschoold. Van de steekproef was 96,5% van Nederlandse afkomst, 0,4% was van Marokkaanse afkomst, 0,4% was van Turkse afkomst, 0,4% was van Aziatische afkomst, 0,4% was van Indonesische afkomst en 1,7% was van andere afkomst. De kinderen waarover de ouders de vragenlijst ingevuld hebben, waren tussen de 5 en 12,95 jaar oud ($M = 8,51$, $SD = 2,27$), waarvan meer jongens (54,1%) dan meisjes (45,9%).

Instrumenten

Opvoedgedrag van ouders. De *Comprehensive General Parenting Questionnaire* (CGPQ; Sleddens et al., 2014) is een algemene opvoedingsvragenlijst voor ouders met een kind tussen de 5 en 12 jaar en bevat vijf belangrijke constructen van opvoeding, namelijk structure, nurturance, coercive control, behavioral control en overprotection. De subschalen overprotection en nurturance zijn gebruikt in dit onderzoek, om de mate van warmte en overbescherming van de ouders te meten. Van de totaal 45 items in de CGPQ zijn 30 items meegenomen in de analyse, waarvan 20 items op de subschaal nurturance en 10 items op de subschaal overprotection. De participanten konden op een 5 punts Likertschaal invullen in hoeverre ze het eens waren met de vragen (1 = helemaal mee oneens, 5 = helemaal mee eens). Overbeschermend opvoedgedrag van ouders is berekend door de gemiddelde score te nemen op de subschaal overprotection. Warm opvoedgedrag van de ouders is berekend door de gemiddelde score te nemen op de subschaal nurturance. Een hoge score op de subschaal overprotection betekent dat ouders een hoge mate van overbeschermend opvoedgedrag laten zien. Een voorbeelditem is 'Als er een vriend(in) van mijn kind komt spelen, dan kijk ik regelmatig wat zij aan het doen zijn.'. Een hoge score op de subschaal nurturance betekent dat ouders een warme en zorgzame opvoeding hanteren. Een voorbeelditem is 'Ik zeg iets aardigs tegen mijn kind als beloning voor goed gedrag.'. Het is niet nodig geweest om

items te hercoderen. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de subschaal overprotection matig intern consistent is en de subschaal nurturance een goede interne consistentie heeft (Sleddens et al., 2014). De interne consistentie in het huidige onderzoek op de subschaal overprotection is matig, Cronbach's Alpha = 0.59. De interne consistentie op de subschaal nurturance is ruim voldoende, Cronbach's Alpha = 0.79.

Internaliserend probleemgedrag. De *Strengths and Difficulties Questionnaire* (SDQ; Widenfelt, Goedhart, Treffers & Goodman, 2003) is gebruikt om de internaliserende problematiek bij de kinderen te meten. Van de SDQ zijn specifiek de 10 items van de subschalen 'Emotionele Problemen' en 'Problemen met Leeftijdsgenoten' gebruikt en samengenomen tot internaliserende problemen. De participanten moesten aangeven in hoeverre ze bepaald gedrag op hun kind van toepassing vonden. Dit werd aangegeven op een 3 punts Likertschaal (0 = niet waar, 1 = een beetje waar, 2 = zeker waar). Het internaliserend probleemgedrag bij het kind is berekend door de gemiddelde score te nemen op de subschalen 'Emotionele Problemen' en 'Problemen met Leeftijdsgenoten'. Een gemiddelde hoge score op de gecombineerde schaal internaliserende problemen duidt op een hoge mate van internaliserend probleemgedrag. Voorbeelden van items zijn 'Heeft veel zorgen, lijkt vaak over dingen in te zitten' en 'Nogal op zichzelf, neigt ertoe alleen te spelen'. Hercoderen is nodig geweest bij item acht en elf van de subschaal 'Problemen met Leeftijdsgenoten'. Uit eerder onderzoek is gebleken dat de subschalen matig intern consistent zijn (Widenfelt et al., 2003). Bij de subschalen 'Emotionele Problemen' en 'Problemen met Leeftijdsgenoten' was de interne consistentie voldoende, Cronbach's Alpha = 0.72.

Analyse

Om de data te analyseren is gebruik gemaakt van de Statistical Package of Social Sciences (SPSS) versie 24. Met *t*-toetsen is bekeken of er een sekseverschil was in internaliserend probleemgedrag bij kinderen en de mate van warm opvoedgedrag en overbeschermend opvoedgedrag bij ouders. Om het mediatie-effect te onderzoeken is gebruik gemaakt van een analysetechniek die gebaseerd is op Baron en Kenny (1986). Dit houdt in dat de hypothesen zijn getoetst in twee stappen. Door het uitvoeren van twee regressieanalyses, waarbij de mogelijke mediator-variabele bij de tweede analyse werd toegevoegd, kon worden onderzocht in hoeverre overbeschermend en warm opvoedgedrag de relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag medieert.

Meer specifiek is met behulp van enkelvoudige regressieanalyses getoetst of er een relatie bestaat tussen sekse van het kind en overbeschermend of warm opvoedgedrag en tussen overbeschermend of warm opvoedgedrag en internaliserend probleemgedrag. Met behulp van een meervoudige regressieanalyse werd getoetst of de

seks van het kind een significante voorspeller is voor internaliserend probleemgedrag en of overbeschermend opvoedgedrag en warm opvoedgedrag de relatie tussen seks en internaliserend probleemgedrag medieert.

Resultaten

Beschrijvende Statistieken en Data-inspectie

Voorafgaand aan het uitvoeren van de multi-pele regressieanalyse, zijn de assumpties van normaliteit, lineariteit en homoscedasticiteit getest voor alle variabelen. Aan de assumpties van homoscedasticiteit en lineariteit is voldaan. De acht uitbijters op de afhankelijke variabele internaliserend probleemgedrag en de vier uitbijters op de variabele warm opvoedgedrag hadden een verwaarloosbare invloed op de vorm van de distributie. Tevens bleven de resultaten van de analyses gelijk bij het uitsluiten van de uitbijters. Om deze reden zijn de uitbijters meegenomen in de analyse. De afhankelijke variabele, internaliserend probleemgedrag in het kind, bleek niet te voldoen aan de assumptie van normaliteit. Deze variabele was rechtsscheef verdeeld. Warm opvoedgedrag bleek linksscheef verdeeld te zijn en heeft dus ook de assumptie van normaliteit geschonden. De onafhankelijke variabele overbescherming bleek rechtsscheef verdeeld te zijn. De grootte van de steekproef ($N = 231$) zorgde ervoor dat dit geen gevaar vormde voor de uitkomst van de regressieanalyse en daarom zijn deze variabelen meegenomen in de regressieanalyse.

In Tabel 1 zijn de beschrijvende statistieken weergegeven. In deze tabel zijn de correlaties, gemiddelden en standaarddeviaties te zien voor de variabelen internaliserend probleemgedrag, warm en overbeschermend opvoedgedrag voor zowel de totale groep als uitgesplitst naar seks. Hieruit bleek dat de steekproef gemiddeld hoog scoort op warm opvoedgedrag en gemiddeld laag op internaliserend probleemgedrag en overbeschermend opvoedgedrag. De correlaties bleken geschikt te zijn voor een multi-pele regressieanalyse, want de assumptie van multicollineariteit is niet geschonden. Er is geen significante correlatie gevonden tussen warm opvoedgedrag en internaliserend probleemgedrag en tussen overbeschermend opvoedgedrag en internaliserend probleemgedrag. Er is wel een significante correlatie gevonden tussen warm opvoedgedrag en overbeschermend opvoedgedrag.

Uit de onafhankelijke t -toets kwam naar voren dat er geen significante seksverschillen zijn in internaliserend probleemgedrag ($t(229) = -0.780, p = .436$, tweezijdig). Verder bleek dat er zowel geen significante seksverschillen zijn in warm opvoedgedrag ($t(229) = 0.623, p = .534$, tweezijdig) als in overbeschermend opvoedgedrag ($t(229) = 0.225, p = .822$, tweezijdig). Uit deze t -toetsen is gebleken dat jongens en meisjes niet verschillen in de mate waarin zij internaliserend probleemgedrag vertonen en dat ouders niet verschillen in het warme opvoedgedrag of

overbeschermd opvoedgedrag richting jongens dan richting meisjes.

Relatie tussen Sekse en Warm Opvoedgedrag

In Figuur 1 zijn de resultaten van de regressieanalyse tussen de verschillende variabelen weergegeven, namelijk de sekse van het kind, internaliserend probleemgedrag en warm opvoedgedrag. Uit de resultaten van de enkelvoudige regressie van sekse op warm opvoedgedrag (Figuur 1, pijl a) is gebleken dat er geen significante relatie is tussen de sekse van het kind en een warme opvoeding van ouders ($R^2 < .01$, $F(1,229) = 0.388$, $p = .534$). Hieruit blijkt dat ouders warm opvoedgedrag niet verschillend hanteren met jongens en meisjes. Hiermee is de hypothese dat ouders meer warmte hanteren richting jongens dan richting meisjes niet bevestigd.

Tabel 1

Correlatie, Gemiddelden en Standaarddeviaties van Internaliserend Probleemgedrag en Warm en Overbeschermd Opvoedgedrag voor Jongens en Meisjes

Variabele	1.	2.	3.	Jongens <i>M (SD)</i>	Meisjes <i>M (SD)</i>	Totaal <i>M (SD)</i>	Range
1. Internaliserende problematiek		-.08	.01	1.35 (0.31)	1.32 (0.31)	1.34 (0.31)	1-3
2. Warm opvoedgedrag			.26*	4.48 (0.36)	4.51 (0.30)	4.49 (0.33)	1-5
3. Overbeschermd opvoedgedrag				2.72 (0.48)	2.74 (0.49)	2.70 (0.48)	1-5

Noot. *M* = gemiddelde, *SD* = standaarddeviatie, * $p < .05$

Relatie tussen Sekse en Overbeschermd Opvoedgedrag

In Figuur 2 zijn de resultaten van de regressieanalyses tussen verschillende variabelen, namelijk sekse van het kind, internaliserend probleemgedrag en overbeschermd opvoedgedrag, overzichtelijk gemaakt. Uit de enkelvoudige regressieanalyse (Figuur 1, pijl a) is gebleken dat er geen significante relatie is tussen sekse en overbeschermd opvoedgedrag, $R^2 < .01$, $F(1, 229) = 0.05$, $p = .822$. Dit houdt in dat ouders geen seksspecifieke opvoeding hanteren wat betreft overbescherming, ze vertonen richting meisjes niet beduidend meer overbeschermd opvoedgedrag dan richting jongens. De hypothese die stelde dat overbeschermd opvoedgedrag meer voorkwam bij meisjes dan bij jongens is niet bevestigd.

Relatie tussen Warm Opvoedgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Uit de resultaten van de multiële regressie van warm opvoedgedrag op

internaliserend probleemgedrag (Figuur 1, pijl b) is gebleken dat er geen significante relatie is tussen een warme opvoeding van ouders en internaliserend probleemgedrag in het kind ($R^2 < .01$, $F(1,229) = 1,419$, $p = .235$). Een hoge mate van warmte in de opvoeding door ouders is niet gerelateerd aan een lage mate van internaliserend probleemgedrag. Hiermee is de hypothese dat warm opvoedgedrag een beschermende factor is voor internaliserend probleemgedrag niet bevestigd.

Relatie tussen Overbeschermend Opvoedgedrag en Internaliserend Probleemgedrag

Uit de meervoudige regressieanalyse is gebleken dat er geen significante relatie is tussen overbeschermend opvoedgedrag en internaliserend probleemgedrag, $R^2 < .01$, $F(1, 229) = 0.02$, $p = .901$ (Figuur 2, pijl b). Hieruit blijkt dat een hoge mate van overbeschermend opvoedgedrag door ouders niet is gerelateerd aan een hoge mate van internaliserend probleemgedrag in hun kinderen. De hypothese dat een hoge mate van overbeschermend opvoedgedrag gerelateerd is aan een hoge mate van internaliserend probleemgedrag kan niet bevestigd worden.

Relatie tussen Sekse en Internaliserend Probleemgedrag

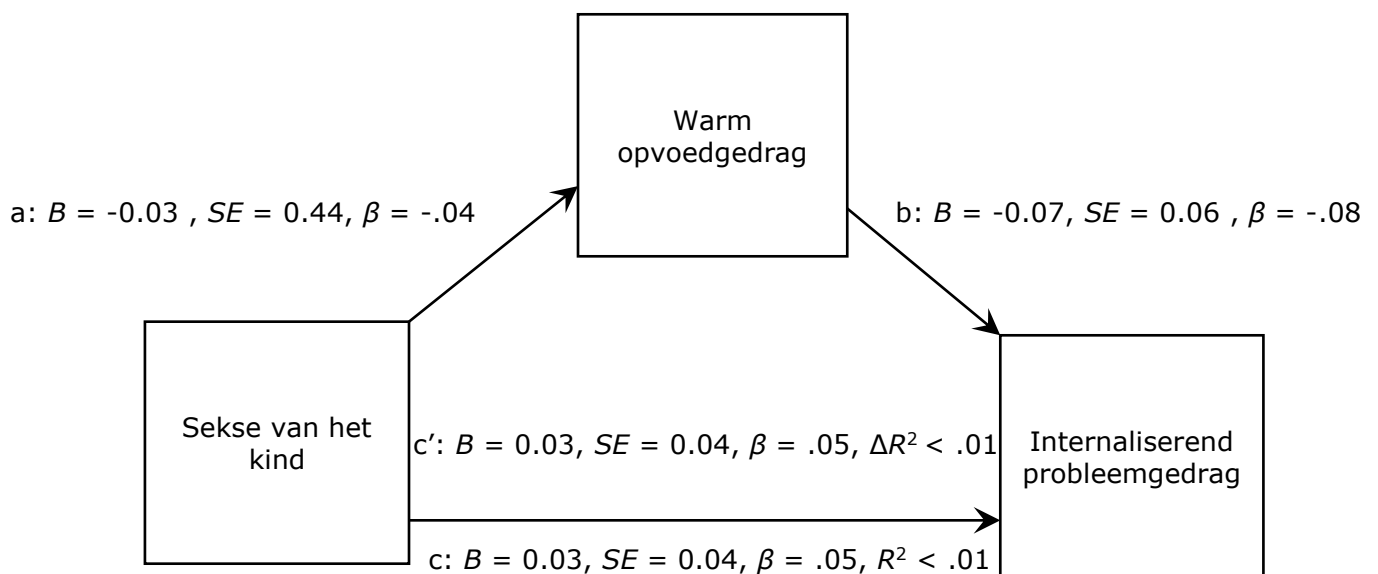
Uit de resultaten van de enkelvoudige regressie van sekse op internaliserend probleemgedrag (Figuur 1, pijl c en Figuur 1, pijl c) is gebleken dat er geen significante relatie is tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag ($F(1,229) = 0.61$, $p = .436$). Dit houdt in dat meisjes en jongens niet verschillen in de mate van internaliserend probleemgedrag. Hiermee is de hypothese dat meisjes meer internaliserend probleemgedrag vertonen niet bevestigd.

Mediatie van Relatie tussen Sekse van het Kind en Internaliserend Probleemgedrag door Warm opvoedgedrag

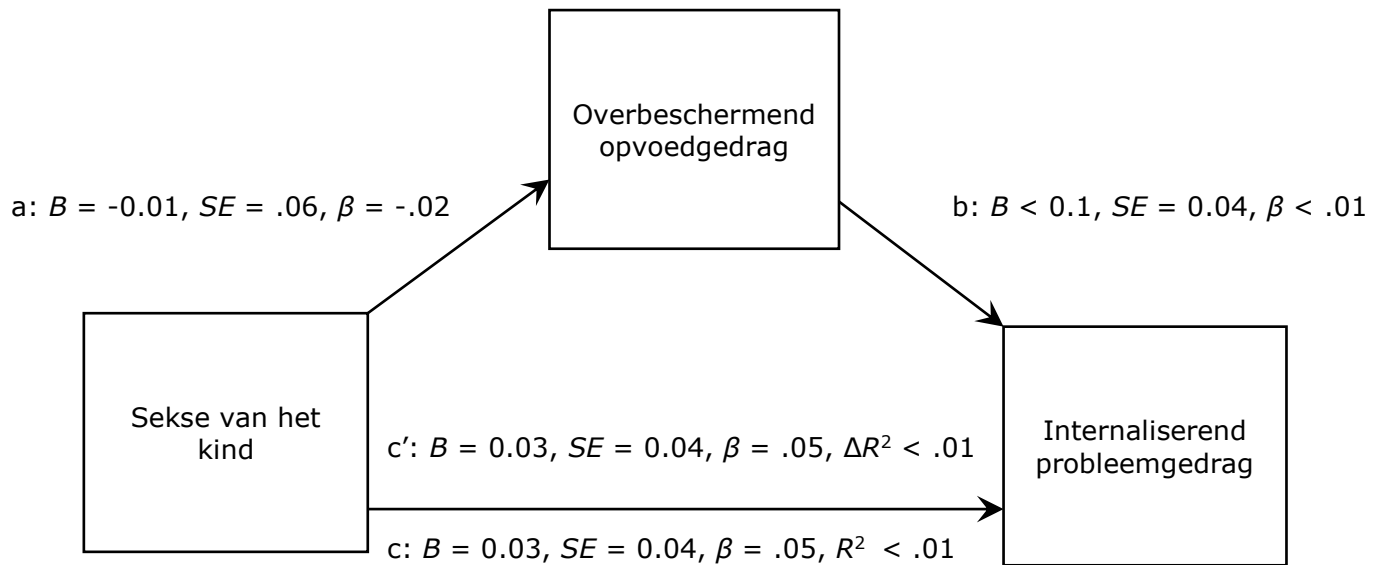
De relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag in het kind gemedieerd door een warme opvoeding van ouders is getoetst door een multi-pele regressieanalyse. In stap 1 van de multi-pele regressie zorgde sekse van het kind voor een niet significante 0,3% van de variantie in internaliserend probleemgedrag, $R^2 = .05$, $F(1,229) = 0.61$, $p = .436$. In stap 2 werd warm opvoedgedrag toegevoegd in de regressieanalyse, en zorgde voor een niet significante verandering van 0,6% in variantie in internaliserend probleemgedrag, $\Delta R^2 < .01$, $\Delta F(2,228) = 1.34$, $p = .248$. Uit de resultaten is gebleken dat een warme opvoeding van ouders de relatie tussen sekse en internaliserend probleemgedrag dus niet significant medieert ($F(2,228) = 0.98$, $p = .378$). Het blijkt dat warmte in de opvoeding geen significante mediërende factor is voor de relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag.

Mediatie van Overbeschermend Opvoedgedrag op de Relatie tussen Sekse en Internaliserend Probleemgedrag

De resultaten van de hiërarchische multiple regressieanalyse zijn weergegeven zijn in Figuur 2. Uit stap 1 van deze regressieanalyse bleek dat de sekse van het kind verantwoordelijk was voor een niet-significante 0,3% van de variantie, $R^2 < .01$, $F(1, 229) = 0.61$, $p = .436$. Bij stap 2 werd overbeschermend opvoedgedrag als variabele toegevoegd aan de regressieanalyse, dit droeg voor minder dan 0,1% bij aan de variantie van internaliserend probleemgedrag, $\Delta R^2 < .01$, $\Delta F(1, 228) = 0.02$, $p = .892$. Uit de analyse is gebleken dat er geen significante mediatie is van overbeschermend opvoedgedrag op de relatie tussen sekse en internaliserend probleemgedrag, $\Delta R^2 < .01$, $F(2, 228) = 0.31$, $p = .732$ (Figuur 2, pijl c'). Dit houdt in dat de mate waarin jongens en meisjes internaliserend probleemgedrag vertonen niet gerelateerd is aan overbeschermend opvoedgedrag van de ouders.

Figuur 1. Mediatie model voor de Relatie tussen de Sekse van het Kind, Warm Opvoedgedrag en Internaliserend Probleemgedrag met Ongestandaardiseerde (B) en Gestandaardiseerde (β) Regressie Coëfficiënten en de Standaardfout (SE)

Figuur 2. Mediatie model voor de relatie tussen Sekse van het Kind, Overbeschermend Opvoedgedrag en Internaliserend Probleemgedrag met de Ongestandaardiseerde (B) en Gestandaardiseerde (β) Regressiecoëfficiënten en de Standaardfout (SE).

Discussie

Het doel van het huidige onderzoek was om te onderzoeken of de seksspecifieke hantering van warm opvoedgedrag en overbeschermend opvoedgedrag de sekseverschillen in internaliserend probleemgedrag kunnen verklaren bij kinderen tot 12 jaar. De resultaten van dit onderzoek laten zien dat er geen sekseverschillen zijn in de mate van internaliserend probleemgedrag bij kinderen. Eveneens hanteren ouders geen seksspecifieke opvoeding wat betreft warmte en overbescherming. Warmte en overbescherming hingen niet samen met internaliserende problemen. Ten slotte werd er geen ondersteuning gevonden voor het mogelijke mediatie-effect van warm en overbeschermend opvoedgedrag van ouders op de relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag.

Een opvallend resultaat is dat jongens en meisjes niet verschillen in de mate waarin zij internaliserend probleemgedrag vertonen. Dit komt niet overeen met de resultaten uit eerder genoemd onderzoek en de daaruit gevormde hypothese, waarin werd aangetoond dat internaliserende problemen meer voorkomen bij meisjes dan bij jongens (Ter Bogt et al., 2003; De Looze et al., 2014; Verhulst et al., 1985). Een verklaring voor deze discrepantie is dat de genoemde onderzoeken gebruik gemaakt

hebben van een steekproef met jongeren boven de 12 jaar, terwijl de huidige steekproef bestond uit ouders van kinderen van 5 tot 12 jaar. Het feit dat de mate van internaliserende problematiek bij de huidige steekproef laag was en niet verschilde voor meisjes en jongens, komt mogelijk doordat internaliserende problemen pas op latere leeftijd tot uiting komen (De Looze et al., 2014). Met het ouder worden krijgen jongeren meer last van emotionele problemen. Hierbij komt bij dat meisjes meer angst- en depressieve klachten krijgen als ze ouder worden, omdat zij over het algemeen hun eigen competentie lager waarderen, gebeurtenissen negatiever interpreteren, zichzelf harder beoordelen en meer waarde hechten aan oordelen die anderen over hen vellen dan jongens (Nolen-Hoeksema, 1990). Dit negatieve denken kan worden geassocieerd met een verhoogde neiging tot depressie en andere internaliserende problemen bij meisjes wat zich meestal pas vanaf de puberteit ontwikkelt. Hiermee kan verklaard worden waarom er in huidig onderzoek geen sekseverschillen zijn aangetoond in internaliserend probleemgedrag.

Wat betreft warm en overbeschermend opvoedgedrag is in huidig onderzoek gevonden dat ouders geen seksspecifieke opvoeding hanteren. Dit is in lijn met voorgaande onderzoeken waarin geen consistent beeld bestond over een dergelijke seksspecifieke opvoeding (o.a. Muris et al., 2003). Volgens de genderschema theorie van Bem (1981) zou verwacht worden dat ouders volgens bepaalde traditionele genderstereotypen hun zoons en dochters verschillend opvoeden. Echter, uit onderzoek lijkt het zo te zijn dat ouders geen andere verwachtingen meer hebben ten aanzien van hun zoons en dochters (Andersson, Hank, Rønsen & Vikat, 2006). De resultaten van huidig onderzoek bevestigen dit beeld door de niet-significante verschillen in warm en overbeschermend opvoedgedrag van ouders. Het lijkt er dus op dat ouders een hoge mate van een warme opvoeding en een lage mate van overbescherming even belangrijk vinden voor jongens en meisjes. Een andere verklaring voor de gelijke opvoeding van jongens en meisjes is de samenstelling van de steekproef. De steekproef bestond uit voornamelijk hoogopgeleide moeders van Nederlandse afkomst. Aangezien de Nederlandse samenleving egalitaire normen en waarden aanmoedigt, kan verwacht worden dat ouders dit in hun opvoeding uitdragen.

In tegenstelling tot de verwachting, hingen warm opvoedgedrag en overbeschermend opvoedgedrag niet samen met internaliserend probleemgedrag. Het is mogelijk dat andere aspecten van opvoedgedrag van ouders wel samenhangen met internaliserend probleemgedrag van het kind. Dit zou verder onderzoek naar opvoedgedrag van ouders in relatie tot internaliserend probleemgedrag in het kind moeten uitwijzen. Daarnaast is het mogelijk dat deze opvoedaspecten niet samenhangen met internaliserend probleemgedrag, omdat deze problematiek nog weinig voorkomt op

jongere leeftijd (De Looze et al., 2014). Langduriger longitudinaal onderzoek is hiervoor nodig om te onderzoeken hoe deze opvoedaspecten samenhangen met internaliserend probleemgedrag in de puberteit.

Uit bovenstaande blijkt dat alle hypothesen niet bevestigd zijn, wat inhoudt dat er geen mediatie-effect is gevonden van warm en overbeschermend opvoeding in de relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag in het kind. Dat de verwachting niet is uitgekomen, valt te wijten aan de gezonde en jonge steekproef. De samenstelling van de steekproef verklaart grotendeels de lage mate van internaliserende problematiek bij jonge kinderen, bij zowel jongens als meisjes, en de gelijke opvoeding die ouders hanteren richting hun zoons en dochters. Daarnaast is hiermee geen bewijs geleverd voor het idee dat seksexpecifieke opvoeding ten grondslag ligt aan sekseverschillen in internaliserend probleemgedrag, althans niet op jonge leeftijd tot 12 jaar. Het is mogelijk dat deze relatie wel zichtbaar wordt op latere leeftijd als sekseverschillen in internaliserend probleemgedrag naar voren komen.

Implicaties voor interventies

De huidige bevindingen suggereren dat jongens en meisjes onder de 12 jaar niet verschillen in de mate waarin zij internaliserend probleemgedrag vertonen. Om deze reden lijkt het niet nodig om de inhoud van interventies gericht op angst- en stemmingsproblemen op deze leeftijd te differentiëren voor jongens en meisjes.

Daarnaast is gebleken dat een warme opvoeding en een overbeschermd opvoeding niet gerelateerd zijn aan de mate van internaliserend probleemgedrag bij het kind. Dit heeft enige implicaties voor interventieprogramma's die als doel hebben om via opvoedingsprocessen de ontwikkeling van het kind te beïnvloeden. Zo is uit onderzoek gebleken dat het betrekken van de ouders bij behandeling van angstproblemen bij het kind geen toegevoegde waarde heeft voor de resultaten (Nauta, Scholing, Emmelkamp & Minderaa, 2003).

Beperkingen en aanbevelingen voor vervolgonderzoek

In het huidige onderzoek is gekeken naar de relatie tussen de sekse van het kind en internaliserend probleemgedrag en de mogelijk mediërende factoren warm opvoedgedrag en overbeschermd opvoedgedrag. Bij het interpreteren van de resultaten moeten enkele beperkingen in acht genomen worden. Ten eerste is in dit onderzoek gebruik gemaakt van een convenience sample. Dit is mogelijk een reden dat de steekproef niet divers is, waardoor er getwijfeld kan worden aan de representativiteit van de resultaten. Zo is de overgrote meerderheid van de respondenten vrouw, waardoor de visie van vaders onderbelicht is gebleven. Vervolgonderzoek zou kunnen uitwijzen of er verschillen bestaan tussen opvoedgedrag van vaders en moeders, vooral omdat vaders mogelijk meer differentiëren in de opvoeding van jongens en meisjes dan dan

moeders dat doen (Lytton & Romney, 1991).

Ten tweede is gebruik gemaakt van een online vragenlijst voor het meten van internaliserend probleemgedrag die enkel is ingevuld door een ouder van het kind. In vervolgonderzoek kan, naast een vragenlijst voor de ouders, ook gebruik worden gemaakt van een diagnostisch interview bij het kind zelf, zoals de Berkeley Puppet Interview (BPI; Ablow et al., 1999). De BPI is een semigestructureerd diagnostisch interview waarbij poppen worden gebruikt om aan te sluiten bij het ontwikkelingsniveau van het jonge kind. Recent onderzoek laat zien dat kinderen bij het inzetten van de BPI goed in staat waren om valide informatie te geven over hun emotionele problemen (Ringoot et al., 2013).

Ten derde is in huidig onderzoek geen onderscheid gemaakt in angstproblemen en stemmingsproblemen bij de variabele internaliserend probleemgedrag. Als dit onderscheid wel was gemaakt, had dit mogelijk tot andere resultaten geleid. Eerder genoemd onderzoek van Rapee (1997) toonde namelijk aan dat overbeschermend opvoedgedrag alleen gerelateerd was aan angstproblematiek, en niet aan depressieproblemen, bij het kind.

Ten vierde is in huidig onderzoek gekeken naar slechts twee aspecten van opvoedgedrag van ouders. Opvoeding bestaat uit meerdere opvoedaspecten, waardoor er op basis van huidig onderzoek geen conclusies getrokken kunnen worden over de invloed van opvoedgedrag op internaliserend probleemgedrag. Vervolgonderzoek zou andere aspecten kunnen onderzoeken die mogelijk wel samenhangen met internaliserend probleemgedrag, zoals psychologische controle en fysieke discipline.

Ten vijfde is huidig onderzoek een correlatieve onderzoek op een meetmoment, waardoor geen uitspraken gedaan kunnen worden over causale verbanden. Daarnaast kan niets gezegd worden over hoe de relatie tussen seksespecifieke opvoeding en internaliserend probleemgedrag zich over de tijd heen ontwikkelt, omdat het onderzoek slechts een momentopname was.

Tot besluit spreekt het voor huidig onderzoek dat er gebruik is gemaakt van een grote steekproef van 231 participanten. Tevens biedt het meerdere richtlijnen voor vervolgonderzoek. Huidig onderzoek trekt in twijfel dat ouders hun opvoeding baseren op hun gender-stereotypes. Dit kan gezien worden als een positieve uitkomst, omdat dit inhoudt dat meisjes en jongens beiden een warme en weinig overbeschermdende opvoeding ontvangen.

Referenties

- Ablow, J. C, Measelle, J. R., Kraemer, H. C, Harrington, R., Luby, J., Smider, N., ...
Kupfer, D. J. (1999). The MacArthur three-city outcome study: Evaluating multi-informant measures of young children's symptomatology. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 38, 1580-1590.
doi:10.1097/00004583-199912000-00020
- Achenbach, T.M. (1991). *Integrative guide for the 1991 CBCL/4-18, YSR, and TRF profiles*. Department of Psychiatry, University of Vermont.
- Andersson, G., Hank, K., Rønsen, M., & Vikat, A. (2006). Gendering family composition: Sex preferences for children and childbearing behavior in the Nordic countries. *Demography*, 43, 255-267. doi:10.1353/dem.2006.0010
- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 1173-1182. doi:10.1037/0022-3514.51.6.1173
- Bem, S. L. (1981). Gender schema theory: A cognitive account of sex typing. *Psychological Review*, 88, 354-364. doi:10.1037/0033-295X.88.4.354
- Bogt, T. ter, Dorsselaer, S. van & Vollebergh, W. (2003). *HBSC-Nederland 2002. Psychische gezondheid, risicogedrag en welbevinden van Nederlandse scholieren*. Utrecht: Trimbos Instituut.
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss, volume 1*. Basic Books: New York.
- Brakel, A. M. L., van, Muris, P., Bogels, & S. M., Thomassen, C. (2006). A multifactorial model for the etiology of anxiety in non-clinical adolescents: Main and interactive effects of behavioral inhibition, attachment and parental rearing. *Journal of Child and Family Studies*, 15, 1573-2843. doi:10.1007/s10826-006-9061-x
- Endendijk, J. J., Groeneveld, M. G., Bakermans-Kranenburg, M. J., & Mesman, J. (2016). Gender-differentiated parenting revisited: Meta-analysis reveals very few differences in parental control of boys and girls. *PLoS One*, 11, 1-33. doi:

10.1371/journal.pone.0159193

Finkenauer, C., Engels, R. C. M. E., & Baumeister, R. F. (2005). Parenting behaviour and adolescent behavioural and emotional problems: The role of self-control.

International Journal of Behavioral Development, 29, 58-69.

doi:10.1080/01650250444000333

Ge, X., Best, K. M., Conger, R. D., & Simons, R. L. (1996). Parenting behaviors and the occurrence and co-occurrence of adolescent depressive symptoms and conduct

problems. *Developmental Psychology, 32*, 717-731. doi:10.1037/0012

-1649.32.4.717

Hallers-Haalboom, E. T., Mesman, J., Groeneveld, M. G., Endendijk, J. J., van Berkel, S.

R., van der Pol, L. D., & Bakermans-Kranenburg, M. J. (2014). Mothers, fathers, sons and daughters: Parental sensitivity in families with two children. *Journal of*

Family Psychology, 28, 138-147. doi:10.1037/a0036004

Howard, M., Muris, P., Loxton, H., & Wege, A. (2017). Anxiety-proneness, anxiety

symptoms, and the role of parental overprotection in young South African

children. *Journal of Child and Family Studies, 26*, 262-270. doi:10.1007/s10826-

016-0545-z

Leadbeater, B. J., Kuperminc, G. P., Blatt, S. J., & Hertzog, C. (1999). A multivariate model of gender differences in adolescents' internalizing and externalizing

problems. *Developmental Psychology, 35*, 1268. doi:10.1037/0012

-1649.35.5.1268

Looze, M. de, Dorsselaer, S. van, Roos, S. de, Verdurmen, J., Stevens, G., Gommans, R.,

. . . & Vollebergh, W. (2014). 'Gezondheid, welzijn en opvoeding van jongeren in

Nederland: HBSC-2013: Health Behavior in School-aged Children'. Utrecht:

Utrecht University

Lytton, H., & Romney, D. M. (1991). Parents' differential socialization of boys and girls: A meta-analysis. *Psychological Bulletin, 109*, 267. doi:10.1037/0033-

2909.109.2.267

- McHenry, J., Carrier, N., Hull, E., & Kabbaj, M. (2014). Sex differences in anxiety and depression: role of testosterone. *Frontiers in Neuroendocrinology, 35*, 42-57.
doi: 10.1016/j.yfrne.2013.09.001
- McShane, K. E., & Hastings, P. D. (2009). The New Friends Vignettes: Measuring parental psychological control that confers risk for anxious adjustment in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development, 33*, 481-495.
doi:10.1177/0165025409103874
- Muris, P., Meesters, C., & van den Berg, S. (2003). Internalizing and externalizing problems as correlates of self-reported attachment style and perceived parental rearing in normal adolescents. *Journal of Child and Family Studies, 12*, 171-183.
doi:1062-1024/03/0600-0171/0
- Nauta, M. H., Scholing, A., Emmelkamp, P. M. G., & Minderaa, R. B. (2003). Cognitive-behavioral therapy for children with anxiety disorders in a clinical setting: No additional effect of a cognitive parent training. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 42*, 1270-1278.
doi:10.1097/01.chi.0000085752.71002.93
- Nishikawa, S., Sundbom, E., & Hägglöf, B. (2010). Influence of perceived parental rearing on adolescent self-concept and internalizing and externalizing problems in Japan. *Journal of Child and Family Studies, 19*, 57-66. doi:10.1007/s10826-009-9281-y
- Nolen-Hoeksema, S. (1990). *Sex differences in depression*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Pettit, G. S., Laird, R. D., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Criss, M. M. (2001). Antecedents and behavior-problem outcomes of parental monitoring and psychological control in early adolescence. *Child Development, 72*, 583-598. doi:10.1111/1467-8624.00298
- Raley, S., & Bianchi, S. (2006). Sons, daughters, and family processes: Does gender of children matter?. *Annual Reviews Sociologie, 32*, 401-421.

doi:10.1146/annurev.soc.32.061604.123106

- Rapee, R. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical Psychology Review, 17*, 47–67. doi:10.1016/S0272-7358(96)00040-2
- Reitz, E. (2004). Problem behavior during early adolescence and child, parent, and friend effects: a longitudinal study. Amsterdam: Kohnstamm Instituut
- Ringoot, A. P., Jansen, P. W., Steenweg-de Graaff, J., Measelle, J. R., Ende, J. van der, Raat, H., Jaddoe, V. W. V., Hofman, A., Verhulst, F. C. & Tiemeier, H. (2013). Young children's self-reported emotional, behavioral, and peer problems: The Berkeley Puppet Interview. *Psychological Assessment, 25*, 1273-1285. doi:10.1037/a0033976
- Roelofs, J., Meesters, C., ter Huurne, M., Bamelis, L., & Muris, P. (2006). On the links between attachment style, parental rearing behaviors, and internalizing and externalizing problems in non-clinical children. *Journal of Child and Family Studies, 15*, 319. doi:10.1007/s10826-006-9025-1
- Rogers, K. N., Buchanan, C. M., & Winchell, M. E. (2003). Psychological control during early adolescence: Links to adjustment in differing parent/adolescent dyads. *Journal of Early Adolescence, 23*, 349-383. doi:10.1177/0272431603258344
- Rork, K. E., & Morris, T. L. (2009). Influence of parenting factors on childhood social anxiety: Direct observation of parental warmth and control. *Child & Family Behavior Therapy, 31*, 220-235. doi:0.1080/07317100903099274
- Rubin, K. H., Burgess, K. B., & Hastings, P. D. (2002). Stability and social-behavioral consequences of toddlers' inhibited temperament and parenting behaviors. *Child development, 73*, 483-495. doi:10.1111/1467-8624.00419
- Russell, A., Aloa, V., Feder, T., Glover, A., Miller, H., & Palmer, G. (1998). Sex-based differences in parenting styles in a sample with preschool children. *Australian Journal of Psychology, 50*, 89-99. doi:10.1080/00049539808257539
- Shek, D. T. L. (1999). Parenting characteristics and adolescent psychological well-being:

- A longitudinal study in a Chinese context. *Genetic Social and General Psychology Monographs*, 125, 27-44.
- Sleddens, E. F. C., O'Connor, T. M., Watson, K. B., Hughes, S. O., Power, T. G., Thijs, C., De Vries, N. K., & Kremers, S. P. J. (2014). Development of the Comprehensive Parenting Questionnaire for caregivers of 5 to 13 year olds. *International Journal of Behavioral Nutrition and Physical Activity*, 11, 1-14. doi:10.1186/1479-5868-11-15
- Smith, C. L., Calkins, S. D., Keane, S. P., Anastopoulos, A. D., & Shelton, T. L. (2004). Predicting stability and change in toddler behavior problems: Contributions of maternal behavior and child gender. *Developmental Psychology*, 40, 29-42. doi:10.1037/0012-1649.40.1.29
- Tucker, C. J., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2003). Dimensions of mothers' and fathers' differential treatment of siblings: links with adolescents' sex-typed personal qualities. *Family Relations*, 52, 82-89. doi:10.1111/j.1741-3729.2003.00082.x
- Varner, F., & Mandara, J (2014). Differential parenting of African American adolescents as an explanation for gender disparities in achievement. *Journal of Research on Adolescence*, 24, 667-680. doi:10.1111/jora.12063
- Verhulst, F. C., Berden, G. F., & Sanders-Woudstra, J. A. (1985). Mental health in Dutch children(II): The prevalence of psychiatric disorder and relationship between measures. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 72(s324), 1-45. doi:10.1111/j.1600-0447.1985.tb10513.x
- Widenfelt, B. V., Goedhart, A., Treffers, P. A., & Goodman, R. (2003). Dutch version of the Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ). *European Child & Adolescent Psychiatry*, 12, 281-289. doi:10.1007/s00787-003-0341-3
- Wood, J. J. (2006). Parental intrusiveness and children's separation anxiety in a clinical sample. *Child Psychiatry & Human Development*, 37, 73-87. doi:10.1007/s10578-006-0021-x

- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: Theory, empirical findings, and future directions. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44, 134-151. doi:10.1111/1469-7610.00106
- Zahn-Waxler, C., Klimes-Dougan, B., & Slattery, M. J. (2000). Internalizing problems of childhood and adolescence: Prospects, pitfalls and progress in understanding the development of anxiety and depression. *Developmental and Psychopathology*, 12, 443-466. doi:10.1017/S0954579400003102
- Zeijl, E., Crone, M., Wiefferink, K., Keuzenkamp, S., Reijneveld, M. (2005). *'Kinderen in Nederland'*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau (SCP)